

15. Реєнт О.П., Коляда І.А. Усі гетьмани України. Легенди, міфи, біографії / О.П. Реєнт, І.А. Коляда. – Харків, «Фоліо», 2007. – 415 с.

Степанчук Ю.С. ОСОБЕННОСТИ ВЗГЛЯДОВ Б.ХМЕЛЬНИЦКОГО НА ФУНКЦИИ ОБЩЕЙ КАЗАЦКОЙ РАДЫ В СОВРЕМЕННОЙ ИСТОРИОГРАФИИ

В статье исследуются роль и значение общей казацкой рады до начала Национально-освободительной войны и современная историография мотивов нежелания Б.Хмельницким и его ближайшим окружением систематически собирать общую казацкую раду для решения общегосударственных дел.

Ключевые слова: Б.Хмельницкий, общая казацкая рада, старшинская рада, Национально-освободительная война, современные историки.

Stepanchuk Y.S. THE SPECIAL FEATURES OF B.KHMELNITSKY'S VIEWS ON THE FUNCTIONS OF THE COMMON COSSACK COUNCIL IN MODERN HISTORIOGRAPHY

This article examines the role and importance of the common Cossack Council before the beginning of the National Liberation War and the modern historiography of the reasons why B. Khmelnytskyi and his associates were regularly unwilling to summon the common Cossack Council to negotiate the state affairs.

Key words: B.Khmelnytskyi, the common Cossack Council, the Council of Cossack Senior Officers, the National Liberation War, modern historians.

УДК 94 (477.83. 86)

М.Ю. Дорожинська

ДЖЕРЕЛА ДО ВИВЧЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ УКРАЇНСЬКИХ НАРОДОВСЬКИХ МИСТЕЦЬКИХ ТОВАРИСТВ ГАЛИЧИНИ ДРУГОЇ ПОЛОВИНИ ХІХ – ПОЧАТКУ ХХ СТ.

У статті зроблено аналіз архівних та опублікованих джерел важливих для вивчення діяльності українських народовських мистецьких товариств Галичини в другій половині ХІХ – на початку ХХ ст. Опрацювавши весь комплекс джерел, що мають відношення до цієї теми, зокрема архівні фонди, спогади, автобіографії, публіцистичні праці, періодичні видання отримуємо різнопланову інформацію про діяльність громадських об'єднань культурно-мистецького спрямування.

Ключові слова: народовські мистецькі товариства, Галичина, джерела.

В другій половині ХІХ – на початку ХХ ст. в Галичині починається зародження різноманітних товариств. Важливою і непересічною подією національно-культурного життя стало створення народовських об'єднань у 60-х рр. ХІХ ст. Слід зазначити, що поряд з товариствами національно-культурного, педагогічного напрямку беруть свій початок мистецькі народовські громадські організації, які відіграли важливу роль в культурному житті краю, адже саме завдяки діяльності цих товариств українське народне мистецтво стало доступним широкому загалу громадськості Галичини. Безеречно, їхня праця заслуговує уваги сучасних науковців.

Метою статті є дослідження архівних та опублікованих матеріалів, що розкривають діяльність українських народовських мистецьких товариств, їх зародження і функціонування на теренах Галичини у 60-х рр. ХІХ – на початку ХХ ст. На основі різнопланових джерел зможемо почерпнути більше інформації цінної для реконструкції діяльності мистецьких товариств того часу.

Вивчення обраної теми стало об'єктом багатьох істориків. Окремі аспекти даної проблеми були охарактеризовані у працях С.Чарнецького [1], І.Франка [2] наприкінці ХІХ – на початку ХХ ст. Серед українських зарубіжних вчених, яких зацікавила тематика нашого дослідження можна виокремити праці С.Чорнія [3], а із радянських – Д.Ханика [4]. Чимало наукових розвідок про діяльність українських народовських мистецьких товариств Галичини зазначеного періоду написано сучасними науковцями, зокрема Г.Бурдуланюк [5], М.Черепанін [6], Л.Шологон [7]. Однак комплексного розв'язання вона ще не отримала в українській історіографії.

В другій половині XIX ст. на розвиток українського національного руху досить суттєво впливала загальнополітична ситуація в Австрійській імперії. Проведення керівництвом ряду конституційних реформ, зокрема, прийняття нового закону про товариства від 15 листопада 1867 року, який відкрив можливості для створення й розвитку громадських та політичних організацій в краї. Найперше новими можливостями скористалися народовці. Згідно із законом було дозволено створювати товариства, які отримали право проводити публічні збори, вносити зміни до статуту тощо [8, с. 371]

Чимало важливих документів, що розкривають створення та діяльність товариств мистецького спрямування знаходиться у Центральному державному історичному архіву України у м. Львові (далі – ЦДА у м. Львові). Зокрема, саме тут міститься чимало інформації про перше громадсько-культурне та освітнє товариство, яке було засновано в 60-х рр. XIX ст. – «Руську Бесіду». У фонді 514 «Тетральне товариство «Українська бесіда» (1861–1939) зібрано офіційні документи, що дають змогу на основі архівного матеріалу дізнатися про діяльність товариства. Серед його документів знаходимо переважно організаційно-розпорядчі матеріали – це примірники статуту, затвердженого 1892 р., звітна документація, протоколи засідань правління, листування з режисерами, акторами театру, повідомлення про гастролі в містах Галичини, спогади окремих акторів, матеріали про збір коштів на будівництво українського театру у м. Львові та афіші театру.

Згідно з статутом товариства «Руська бесіда», який був прийнятий у 1892 р., мету громадської організації окреслено таким чином : «ціллю товариства є плекати та розвивати драматичну штуку в українсько-руській мові» [9, арк. 1]. Для реалізації поставлених завдань передбачалося: організація роботи української мандрівної театральної трупи, створення театру у Львові та побудова для нього відповідного нового приміщення, допомога аматорським театральним колективам у містах і селах Галичини, створення навчального закладу для підготовки театральних акторів та режисерів, оголошення конкурсів, створення бібліотеки.

Окрім того, «Руська бесіда» було товариством, яке влаштовувало літературні, музичні і танцювальні вечори, лекції, урочисті академії. Слід зазначити, серед завдань, які ставила перед собою громадська організація, до кінця вдалося втілити в життя тільки одне – створити мандрівний український професійний театральний колектив. Він розпочав роботу 1864 р. у Львові за ініціативи відомого громадського діяча, судді, засновника товариства Юліана Лаврінського. Відкриття українського театру розпочалося виставою «Маруся» за повістю Григорія Квітки-Основ'яненка. [10, с. 184].

У фонді товариства зберігаються рукописи театральних постановок починаючи з 1865 р. Це п'єси таких галицьких авторів як Григорія Яхимовича «Роксолана», Володимира Шашкевича «Сила любові, або друга коханка», Івана Гушалевича «Підгір'яни». Однак за популярністю переважали п'єси письменників Наддніпрянщини. Також до репертуару театру входили перекладні твори західноєвропейських драматургів [11, арк. 9]. Протягом багатьох років театр «Руської бесіди» ставив водевілі, мелодрами, оперети українську побутову драму, маючи багатогранний репертуар, який припадав до вподоби галицькому глядачу.

Серед архівних джерел знаходимо інформацію про часті гастролі театру. Артисти театру виступали у Коломиї, Станіславові, Калуші, Снятині, згодом у Тернополі, Перемишлі та інших містах Галичини [12, арк. 3].

Завдяки Ю.Лаврінському «Руська бесіда» щороку отримувала грошову субвенцію від Галицького сейму в розмірі 3000 гульденів. За часів керівництва театром артистами Іваном Гриневицьким та Іваном Біберовичем (1881–1899) сейм підвищив її вдвічі [13, арк. 4].

У Відділі рукописів Львівської наукової бібліотеки імені Василя Стефаника НАН України зберігаються неопубліковані матеріали, що стали для нас важливим джерелом до вчення українських народовських товариств мистецького напрямку. Так, серед документів НТШ знаходимо перший статут «Руської бесіди» за 1861 р. З нього дізнаємося, що товариством було поставлено за мету «скріплення і піднесення національного духа» [14, арк. 2]. Статутом громадського об'єднання передбачалося безкоштовне користування членами товариства періодичними виданнями, організація концертів, театральних вистав та інших культурних заходів.

Першим директором новоствореного театру став галицький актор Омелян Бачинський. Під його керівництвом, дізнаємося із звіту товариства від 29 березня до 21 липня 1864 р., у Львові було поставлено 22 вистави. З оригінальних українських творів грали «Марусю» та

«Сватання на Гончарівці» Григорія Квітки-Основ'яненка, «Наталку Полтавку» та «Москаля-чарівника» Івана Котляревського, «Назара Стодолю» Тараса Шевченка тощо. [15, арк. 3]. Це свідчить про успішний початок доброї справи, яку робили громадські та культурні діячі мешканців Галичини.

Серед джерел до вивчення діяльності народовських товариств заслуговують уваги матеріали особового походження, такі як спогади та автобіографії багатьох відомих громадсько-політичних діячів, які були свідками та учасниками важливих подій національно-культурного життя краю. Цікавою є праця державного діяча, адвоката і публіциста Костя Левицького «Історія політичної думки галицьких українців (1848–1914): на підставі споминів і документів». Автор залишив нам чимало цікавої інформації про діяльність українського театрального колективу «Руської бесіди». Про плідну роботу театру К.Левицький писав: «Побіч артистів горнулась до нашого театру академічна молодь, щоби жертвувати свої сили для розвою рідної штуки драматичної. Тодішні русини зрозуміли, що живе народне слово, голошене прилюдно зі сцени, причиниться значно до оживлення духа народного...» [16, с. 138].

Варто згадати також про мемуарну працю політика і педагога, Олександра Барвінського. У «Споминах з мого життя» він не оминув увагою діяльність професійного театрального колективу «Руської бесіди». Зокрема, про гастролі українського театру у 1865 р. в Тернополі, (до речі, родом з цього краю і був О.Барвінський). 1884 р. у своєму рідному місті він став засновником філії «Руської бесіди», активно підтримував товариство упродовж свого життя навколо, згуртував навколо нього українське міщанство, селян та інтелігенцію [17, с. 146].

На неабияку увагу заслуговують спогади визначного галицького політика, адвоката і журналіста, театрального діяча Євгена Олесницького «Сторінки з мого життя». Ще навчаючись в університеті, дізнаємося із книги, що він досить активно брав участь в громадському та культурному житті народовської молоді. Впродовж 1887–1891рр. він був причетним до керівництва театральним колективом «Руської бесіди». Є.Олесницький друкував статті з театрального життя, зробив безліч перекладів драматичних творів для мандрівного театру. 1903 р. він став одним із керівників крайового комітету будівництва національного театру. Йому доручили організацію зборів української інтелігенції у містах краю для ознайомлення громадськості з цією ініціативою [18, с. 82]. Зусиллями Є. Олесницького у місті Стрию розпочало роботу товариство «Міщанська бесіда», що також займалася культурно-просвітницькою діяльністю.

Цінним джерелом для вивчення діяльності згаданого товариства стали автобіографії та спогади акторів і режисерів, що працювали в українському професійному театрі Галичини. Зокрема, «Автобіографія» Марка Кропивницького, де він згадував про керівництво театром «Руської бесіди» упродовж 1875 р., гастролі з ним містами Галичини, ведення практичних занять із молоддю. М.Кропивницький зіграв багато визначних ролей, проте одна з причин повернення на Наддніпрянщину, важке матеріальне становище театру [19, с. 447]. На галицькій сцені в цей час з'явилися такі відомі театральні постановки Марка Лукича як «Актор Синичка», «Пошились в дурні», «Невільник», «Дві сім'ї» та інші.

Цікаві спогади про керівництво «Руською бесідою» залишив Микола Садовський, якого товариство запросило очолити трупу у 1905 р. Він, як і М.Кропивницький зробив чимало для розвитку театрального життя Галичини. Протягом 1905 р. М.Садовський з гастрольями відвідав такі міста як Станіславів, Коломию, Городенку, Тернопіль, Стрий тощо. Із захопленням у своїх спогадах згадував про галицький театр, про повернення додому писав: «У мене виникла думка поставити український театр на широку ногу, але цю думку я гадав здійснити в себе на Великій Україні...» [20, с. 55].

Не менш важливу інформацію про діяльність «Руської бесіди» можна знайти у народовських часописах – «Діло» і «Батьківщина». Галицька преса інформувала населення краю про національно-культурний рух в Галичині, на сторінках періодики публікувалися оголошення про організацію концертів, театральних вистав. Майже в кожному номері громадсько-політичного часопису «Батьківщина» (1879–1896) друкувалися оголошення народовських товариств. «Руська бесіда» часто оголошувала конкурси на кращі драматичні твори для поповнення репертуару професійного театрального колективу. Його провід хотів бачити серед переможців ті, що ґрунтувалися на українській історії, звичаях і традиціях нашого народу [21, с. 3].

Особливу увагу в контексті дослідження нашої проблематики слід звернути на народовську громадсько-політичну газету «Діло», яка почала виходити з 1880 р. на противагу русофільському «Слову». Зокрема, у статті «Діла» за 1884 р. читаємо про те, що товариство «Руська бесіда» влаштувала багато музичних вечорів. 16 березня 1884 р. воно власними силами провело перший концерт. У ньому прийняла участь, тоді ще мало кому відома, Соломія Крушельницька. Згодом громадське об'єднання збагатилося новими музичними колективами і виконавцями, створило чоловічий і мішаний хори, оркестр, залучило до їх участі відомих співаків [22, с. 11]. Музичні зустрічі «Руська бесіда» влаштувала регулярно в багатьох містах краю, де діяли філії товариства. Тому чимало статей про їх проведення зустрічаємо на шпальтах щоденника.

Важливу роль в мистецькому житті краю відіграли також різноманітні музичні товариства, що діяли по всіх куточках Галичини наприкінці XIX – початку XX ст. Перша така громадська організація була заснована з ініціативи «Руської бесіди» 2 лютого 1891 р. і отримало назву «Львівський Боян». В ЦДІАУ у м. Львові зберігається статут товариства. Згідно з ним завдання новоствореної організації окреслені так: «Плекання головного руськонаціонального співу, як хорового, так сольного, а також інструментальної музики» [23, арк. 1]. Засобами для реалізації поставленої перед собою мети стала організація концертів, утримання музичної школи, створення бібліотеки музичної літератури, заснування музичних видавництв.

З першого засідання товариства дізнаємося, що головою товариства було обрано громадського діяча, етнографа і педагога Володимира Шухевича, а першим диригентом хору українського Анатолія Вахнянина. Долучився до створення товариства також відомий західноукраїнський композитор Денис Січинський [24, арк. 2]. 14 квітня 1891 р. відбувся перший концерт «Львівського Боян» прив'язаний 30 річниці від дня смерті Т.Шевченка. Його влаштували за допомогою «Просвіти», НТШ, «Руської бесіди», Руського товариства педагогічного. Програма концерту складалася з творів українських композиторів – Миколи Лисенка, Михайла Вербицького, Анатолія Вахнянина [25, с.188]. Такого роду концерти, які проходили і в інших містах Галичини сприяли створенню нових товариств, подібних «Боянові». Вони мали стати осередками, довкола яких би гуртувалася українська інтелігенція та розвивалося пісенно-хорове мистецтво.

У архівному фонді 818 зберігаються особисті документи відомого громадсько-культурного діяча А.Вахнянина, які є досить репрезентивним джерелом для дослідження діяльності українських мистецьких товариств зазначеного періоду. Зокрема, зібрано інформацію про його діяльність як першого голови товариства «Просвіти» (1868–1869), співредактора «Діла», організатора і керівника музично-хорових товариств «Горбан» (1870) і «Боян» (1891). А.Вахнянин був один із засновників Вищого музичного інституту імені М.Лисенка у Львові та його першим директором, керівником Союзу співацьких і музичних товариств [26, арк. 4]. Він залишив нам цікаві згадки про важливі події мистецького руху, у яких приймав активну участь. «Спомини з життя», які автор розпочав писати наприкінці життя, завершив знаний громадський діяч та філолог Кирило Студинський.

Змістовною також була «Автобіографія» А.Вахнянина, де він згадував, що у Львові успішно діяло кілька співочих товариств: «Галицьке музичне товариство», «Руська Бесіда», «Львівський Боян». З них дізнаємося, що автор спогадів створив хорові музичні твори «Молоді сни», «Стіймо разом друг при друзі», гармонізував ряд українських народних пісень «Чи я в лузі не калина була», «Ой нависли чорні хмари», «Чи се ж тая керниченька?», підготував кілька в'язанок народних пісень для «Львівського Бояна». З музичних жанрів йому належить опера на чотири акти «Купало» [27, с. 79].

Про діяльність музичного товариства «Львівський Боян» цікаві матеріали зберігаються у фонді 735 ЦДІАУ у м. Львові Володимир Шухевич – етнограф, педагог, громадський діяч. У особовому фонді є інформація про його діяльність з метою популяризації українського мистецького життя краю за кордоном; у 1891р. під керівництвом В.Шухевича організовано поїздки хору «Боян» до Праги; він займався концертною діяльністю товариства, працював над заснуванням музичного музею. В 1903 р. В.Шухевич запросив відомого композитора, диригента М.Лисенка, щоб відзначити 35-річчя його творчої діяльності. На ювілейному вечорі в «Руській бесіді» вчений виголосив привітальну промову та вручив композиторові грамоту в справі роботи гуцульського різьбяря Василя Шкрібляка [28, арк. 1].

Інформаційні матеріали про діяльність товариства «Львівський Боян» постійно публікувались на сторінках часопису «Діло». Чимало статей знаходимо в газеті про репертуар «Бояна», який з часом збагатився творами відомих галицьких митців. В одній із публікацій наголошено на тому, що великою заслугою для товариства є наполеглива праця композитора диригента Остапа Нижанківського. Завдяки його зусиллям «Львівський Боян» став одним з найкращих хорових колективів Галичини. Це підтвердив концерт, організований у лютому 1896 р. в залі Народного дому. «Крім хору, великим успіхом користувалася співачка Софія Пясецька та баритон Олег Носалевич, який дуже вдало інтерпретував твори М.Лисенка «Ой Дніпре» і О.Нижанківського «Мені аж страшно» –, читаємо у періодичному виданні [29, с. 8]. Також «Діло» публікувало матеріали про діяльність такого роду товариств в інших містах Галичини, які стали важливими музичними осередками; видання музичної літератури, оголошення конкурсів на вокальні композиції, чим заохочували композиторів до написання нових творів.

На увагу заслуговує ще одне товариство мистецького спрямування «Союз українських співацьких і музичних товариств», який згодом був переіменований на «Музичне товариство ім. Миколи Лисенка». Воно розпочало роботу із об'єднання галицьких «Боянів» у єдине товариство. У 1903 р. було затверджено статут «Союзу українських співацьких і музичних товариств». Головою обрано В.Шухевича. Перші загальні збори 1903 р. ухвалили обрати почесним членом товариства М.Лисенка та проект 35-річного святкування ювілею його композиторської діяльності, який передбачав влаштування у Львові концерту зусиллями «Боянів», видання життєпису основоположника української національної музичної культури. Окрім цього, на установчих зборах було вирішено наступного року відкрити музичну школу, працювати над відкриттям консерваторії [30, арк. 4].

Серед архівних джерел є важлива інформація про зміну назви «Союзу співацьких і музичних товариств» в 1907 р. на нову – «Музичне товариство ім. Миколи Лисенка». Метою діяльності громадської організації стало: «провести інститут і науку до результатів, які би дорівнювали нинішньому становищу музики у других культурних народів...» [31, арк. 2].

Цікаві спогади про роботу цієї громадської організації залишив вже згаданий А.Вахнянин. Він написав про роботу Вищого музичного інституту у Львові, першим директором якого був, концертну діяльність музичних товариств Львова та різних міст Галичини. Потрібно зазначити, що у великій мірі завдяки діяльності А.Вахнянина зросла кількість студентів і педагогів музичного інституту, зміцніла його матеріальна база, частині з них було знижено за навчання оплату, а найбільш зовсім звільнено від неї [32, с. 6].

Заслужують уваги рукописні спогади сина В.Шухевича піаніста, професора Музичного інституту ім. М.Лисенка Тараса Шухевича. Автор згадав про перебування М.Лисенка у Львові, його знайомство з містом та культурно-освітніми установами. Перед від'їздом він в пам'ятній книзі Тараса записав: «Ростіть, любий юначе, трудіться та визвольте свою матір Русь-Україну з недолі-неволі. Бог Вас підпиратиме у тій святій Вашій справі» [33, с. 15]. Окрім цього М.Лисенко висловив велику подяку галичанам, які назвали музичне товариство його іменем.

Таким чином, підсумовуючи огляд джерел, де вміщена інформація з історії діяльності українських народовських мистецьких товариств на теренах Галичини в другій половині XIX – на початку XX ст., слід зауважити, що накопичилося чимало цінних документів та праць. Вони дозволяють розкрити різноманітні аспекти роботи громадських об'єднань мистецького спрямування зазначеного часового проміжку.

Опрацювавши різні групи джерел, як архівні так і опубліковані, можна говорити про те, що мистецькі товариства відіграли важливу роль в національно-культурному житті краю, а особливо розвитку театрального та музичного мистецтва, хоча їм не вдалося виконати всі поставлені перед собою завдання.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА:

1. Чарнецький С. Нарис історії українського театру в Галичині / С. Чарнецький. – Львів: З друкарні Наукового Товариства ім. Шевченка у Львові, 1934. – 253 с.
2. Франко І. Руський театр в Галичині / І.Франко // Зібрання творів у 50-ти томах / упоряд. Є. Кирилюк. – К.: Наукова думка, 1980. – Т. 26. – 463 с.
3. Чорній С. Український театр і драматургія / С. Чорній – Мюнхен–Нью-Йорк, 1980. – 385 с.

Наукові записки

4. Ханик Д. З історії хорového товариства «Львівський Боян» // Українське музикознавство. – К., 1969. – Вип. 5. – С. 159–167.
5. Бурдуланюк Г. Український театр на Прикарпатті у другій половині XIX – на початку XX ст. / Г. Бурдуланюк // Галичина : науковий та культурно-просвітній краєзнавчий часопис. – 2004. – № 10. – С. 242–247.
6. Черепанін М. Музична культура Галичини (друга половина XIX – поч. XX ст.) / М.Черепанін. – К.: Вежа, 1997. – 324 с.
7. Шологон Л. Джерела з історії театрального життя українців Галичини (1848–1914 рр.) / Л. Шологон // Вісник Прикарпатського університету. Історія. Випуск 16. – С. 101–111.
8. Пашук В. «Закон про товариства» від 15 листопада 1867 р. і його вплив на розвиток українського національного руху в Галичині // В. Пашук Народознавчі зошити. – 2000. – № 6. – С. 966–975.
9. Центральний державний історичний архів України у м. Львові (далі – ЦДІА України у м. Львові), ф. 514, оп. 1, спр. 2. – 10 арк.
10. Український драматичний театр: У 2-х т. – Т.1/ Упоряд. М.Рильський. –К., 1967. – 284 с.
11. ЦДІА України у м. Львові, ф.514, оп.1, спр.23. – 28 арк.
12. ЦДІА України у м. Львові, ф.514, оп.1, спр.18. – 8 арк.
13. ЦДІА України у м. Львові, ф.514, оп.4, спр.206. – 19 арк.
14. Львівська наукова бібліотека ім. В. Стефаника НАН України. Відділ рукописів. Ф.1. НТШ. спр.486. – 2 арк.
15. Львівська наукова бібліотека ім. В. Стефаника НАН України. Відділ рукописів, ф.1, оп.1, спр.45. – 3 арк.
16. Левицький К. Історія політичної думки галицьких українців (1848–1914): на підставі споминів і документів / К. Левицький. – Львів, 1926. – Ч. 1. – 432 с.
17. Барвінський О. Спомини з мого життя: частина перша та друга / О.Барвінський. – Нью-Йорк-Київ: Смолоскип, 2004. – 528 с.
18. Олесницький Є. Сторінки з мого життя (1860–1890) / Є.Олесницький – Львів: Накладом видавничої спілки «Діло», 1935. – 283 с.
19. Кропивницький М. Збірник статей, спогадів і матеріалів / Упоряд. О.Білецький. – К.: Мистецтво, 1995. – 530 с.
20. Садовський М. Мої театральні згадки. 1881–1917 / Упоряд. І. Піскун. – К.: Держ. в-во образотворчого мистецтва і муз. літератури, 1956. – 141.
21. Руська бесіда у Львові // Батьківщина. – 1880. – 16 лютого. – С. 16–18.
22. Про організацію музичних вечорів «Руської бесіди» // Діло. – 1884. – 18 травня. – С. 10–14.
23. ЦДІА України у м. Львові, ф.309, оп.1, спр.112. – 7 арк.
24. ЦДІА України у м. Львові, ф.309, оп.1, спр.5. – 3 арк.
25. Черепанін М. Музична культура Галичини (друга половина XIX – початок XX ст.) / М.Черепанін. – К.: Вежа, 1997. – 326 с.
26. ЦДІА України у м. Львові, ф.818, оп.1, спр.22. – Арк. 6.
27. Вахнянин Анатоль Спомини з життя / Зладив К. Студинський. – Львів: З печатні В.Шийковського. – 1908. – 137 с.
28. ЦДІА України у м. Львові, ф.735, оп.1, спр.2.– 3 арк.
29. Репертуар «Бояна» під керівництвом диригента Остапа Нижанківського 1896 р. // Діло. – 1896. – 26 листопада. – С. 5–9.
30. ЦДІА України у м. Львові, ф.309, оп.1, спр.195. – 4 арк.
31. ЦДІА України у м. Львові, ф.309, оп. 1, спр.196. – 8 арк.
32. Шухевич В. Вахнянин А. «Музичне товариство ім. Миколи Лисенка» // Діло. – 1906. – Ч. 212. – 27 червня. – С. 6–7.
33. Шухевич В. Мое життя: спогади / упоряд. С.Гнатюк. – Лондон: Укр. видав. спілка, 1991. – 319 с.

Дорожинская М.Ю. ИСТОЧНИКИ К ИЗУЧЕНИЮ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ УКРАИНСКИХ НАРОДОВСКИХ ХУДОЖЕСТВЕННЫХ ОБЩЕСТВ ГАЛИЧИНЫ ВТОРОЙ ПОЛОВИНЫ XIX - НАЧАЛА XX В.

В статье сделан анализ архивных и опубликованных источников важных для изучения деятельности украинских народных художественных обществ Галичины во второй половине XIX - начале XX в. Проработав весь комплекс источников, имеющих отношение к этой теме, в частности архивные фонды, воспоминания, автобиографии, публицистические работы, периодические издания получаем разноплановую информацию о деятельности общественных объединений культурно-художественного направления.

Ключевые слова: народовского художественные общества, Галичина, источники.

Dorozhynska M. SOURCES TO THE STUDY OF UKRAINIAN GALICIA POPULIST ART SOCIETIES OF THE LATE NINETEENTH - EARLY TWENTIETH CENTURY.

The article analyzes archival and published sources which are important for the study of the Ukrainian artistic societies of Galicia in the second half of XIX - early XX century. Upon learning the full range of sources relevant to the topic, including archives, memoirs, autobiographies, journalistic works, periodicals, the author obtains and presents various information about the activities of associations of cultural and artistic direction.

Key words: populist art societies, Galicia, sources.

УДК 94(477) «191»

І.І. Ратушняк

**ПОДІЛЬСЬКИЙ ГУБЕРНСЬКИЙ СТАРОСТА УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВИ 1918 Р.
С. КИСЕЛЬОВ У СПОГАДАХ СУЧАСНИКІВ**

У статті проаналізовано спогади українських і російських емігрантів, радянських діячів про Подільського губернського старости в період гетьманату 1918 р. С. Кисельова. Розглянуто певні аспекти його діяльності щодо відносин із органами самоврядування, допомоги у відкритті Кам'янець-Подільського державного українського університету, реалізації аграрної політики.

Ключові слова: Українська революція, Українська Держава, Поділля, губернський староста, С. Кисельов, органи самоврядування.

Об'єктивне дослідження історії української революції 1917-1920 рр. передбачає залучення якомога ширшої джерельної бази. У випадку Подільської губернії інтерес викликає тематика діяльності окремих її діячів, зокрема, особистості Сергія Івановича Кисельова (1877-1937 рр.). Юрист за фахом, до революції він очолював Проскурівську земську управу, у 1917-1919 рр. – працював на посаді Проскурівського повітового комісара, голови Проскурівської повітової продовольчої управи, Подільського губернського старости, голови Проскурівського осередку Червоного Хреста. У радянський час доля С. Кисельова склалася трагічно. 1937 р. він був засуджений за «контрреволюційну» діяльність. При обшуку в Кисельова було вилучено рукопис «Про спогади» [16, с. 76]. В архівній слідчій справі С. Кисельова вони не містяться [9]. У зв'язку з цим, актуальним завданням історичної науки є вивчення спогадів сучасників про професійну діяльність С. Кисельова. Зазначена проблема частково відбита у працях А. Антонішина [1], О. Завальнюка [25], В. Галатира [4], О. Кравчука [17], А. Трембіцького [28] і Л. Іваневич [29] та інших.

У працях, що висвітлюють загальноукраїнські події, постать С. Кисельова згадується побіжно. Йдеться про підготовлені на еміграції спогади В. Винниченка [3], Д. Дорошенка [11], П. Скоропадського [26], П. Христюка [31], М. Шкільника [32]. Так, В. Винниченко, згадуючи про губернських і повітових старост писав: «Це були переважно старі царські губернатори, жандармські офіцери, справники, поліцеймейстери. Все старі, відомі населенню, жахні прізвища» [3, с. 51]. Згадуючи про призначення старост, Винниченко писав, що ними «настановлено відомих істино-руських людей» і при цьому наводив декілька прізвись старост, серед яких і Кисельова [3, с. 67]. У подібних висловах згадував гетьманську місцеву адміністрацію П. Христюк, який вважав її втіленням диктатури поміщиків і капіталістів, констатував адміністративне свавільство, що проявилось в репресіях проти своїх політичних противників, зокрема, української інтелігенції, робітників, селян [31, с. 37, 39]. Це доволі суб'єктивні оцінки В. Винниченка і П. Христюка – відомих противників гетьманату.

Один з пересічних учасників української революції М. Шкільник згадував Кисельова серед інших адміністраторів, «старорежимних урядовців», які переслідували українські просвітницькі і господарські інституції, здійснювали «карні експедиції» [32, с. 226-227]. На думку М. Шкільника, «режим гетьмана мусів опертись на фахових адміністраційно-досвідчених людях, себто росіянах і малоросах, які служили давніше в українській адміністрації, що були ворогами українства і боролися з українським рухом» [32, с. 251].